

СИЛАБУС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА
ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ
ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ПОСТРАЖДАЛИХ УНАСЛІДОК ВІЙНИ

Спеціальність: **С4 «Психологія»**

Освітньо-професійна програма: **Клінічна психологія**

Код компонента в освітній програмі: **ВК 17**

Рівень вищої освіти: **перший (бакалаврський)**

Форма здобуття освіти: **очна**

Рік навчання: **2**

Семестр(и): **III (осінній)**

Тип освітнього компонента: **вибірковий**

Навчальний рік: **2025-2026**

Обсяг: **4 кредити ECTS (120 год.)**

Навчальні заняття: **лекції, консультації**

Підсумковий контроль: **залік**

Пререквізити: **загальна психологія, психологія особистості, вікова психологія, вступ до фаху «Клінічна психологія».**

Кафедра/підрозділ: **кафедра української мови, психології та педагогіки, пр. Науки, 4, корпус А, 5 поверх**

Керівник освітнього компонента: **Чернова Валерія Костянтинівна**
email: **vk.chernova@knmu.edu.ua**

ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Курс «Основи психологічної та соціальної реабілітації військовослужбовців та постраждалих унаслідок війни» спрямований на формування у здобувачів знань про психологічні механізми адаптації та відновлення, а також на розвиток практичних умінь роботи з особами, які зазнали психотравмуючих впливів унаслідок бойових дій чи інших воєнних обставин. Він поєднує теоретичні положення клінічної та військової психології з практичними методами психосоціальної допомоги, забезпечує розуміння специфіки посттравматичних станів, сприяє розвитку професійної компетентності у сфері психологічної підтримки й соціальної інтеграції постраждалих, а також формує вміння організовувати реабілітаційний процес із урахуванням індивідуальних потреб.

МЕТА КУРСУ: здобувачі навчатися аналізувати психічні наслідки бойових дій та травматичних подій, оволодіють знаннями про сучасні моделі психологічної та соціальної реабілітації, зможуть застосовувати методи кризового консультування, психокорекції та соціальної підтримки, а також набудуть умінь роботи з військовослужбовцями й цивільними особами, які пережили бойові травми.

РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ:

- знати основні теоретичні підходи до психологічної та соціальної реабілітації, їх інтеграцію з клінічною та військовою психологією;
- розуміти психологічні механізми виникнення посттравматичних розладів та соціально-психологічні чинники адаптації;
- володіти методами психодіагностики, психокорекції, кризового втручання й соціальної підтримки у роботі з постраждалими;
- уміти складати індивідуальні та групові програми реабілітації військовослужбовців і цивільних з урахуванням їхніх психічних і соціальних потреб;
- використовувати набуті знання у практичній діяльності під час консультування, профілактики та відновлення психосоціального функціонування постраждалих;
- розвивати здатність до міждисциплінарної співпраці з лікарями, соціальними працівниками, психотерапевтами й волонтерами;
- формувати навички стресостійкості, емпатійної взаємодії, командної роботи та критичного аналізу у сфері надання допомоги ветеранам і цивільним.

ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Перелік тем лекцій (26 год.):

1. Вступ до проблеми психологічної та соціальної реабілітації Поняття психологічної травми, реабілітації та ресоціалізації; специфіка допомоги військовим і цивільним у сучасних умовах війни.

2. Психологічні наслідки бойових дій. Посттравматичний стресовий розлад, тривожні й депресивні розлади, вторинна травматизація, адаптаційні труднощі.

3. Особливості організації та впровадження системи раннього втручання. Організаційний аспект реабілітаційного процесу.

4. Реабілітація при соматичних та психосоматичних хворобах.

5. Реабілітація при хронічних психічних хворобах. Особливості соціально-психологічної реабілітації з особами, залежними від алко- та наркотичних речовин.

6. Діти. Реабілітація в дитячому віці.

7. Реабілітація вимушено переміщених осіб.

8. Соціально – психологічна реабілітація осіб із девіантною та делінквентною поведінкою.

9. Особливості соціально – психологічної реабілітації військовослужбовців.

10. Особливості роботи з наслідками пережитого полону і тортур.

11. Психологічна допомога родинам ветеранів.

12. Діагностичний інструментарій у реабілітаційному процесі.

13. Профілактика вторинної травматизації фахівців, що допомагають.

Перелік тем практичних занять (24 год.):

1. Вступ до проблеми психологічної та соціальної реабілітації у воєнний час, поняття психологічної травми, реабілітації та ресоціалізації.

2. Психологічні наслідки бойових дій, посттравматичний стресовий розлад, тривожні й депресивні прояви, вторинна травматизація.

3. Система раннього втручання та організаційні засади реабілітаційного процесу.

4. Реабілітація при соматичних і психосоматичних порушеннях у постраждалих від війни.

5. Робота з особами, які мають хронічні психічні розлади та залежності від алкоголю чи наркотиків.

6. Реабілітація дітей, що пережили травматичні події війни.

7. Психологічна та соціальна підтримка вимушено переміщених осіб.

8. Соціально-психологічна реабілітація осіб із девіантною та делінквентною поведінкою.

9. Реабілітація військовослужбовців з урахуванням бойового досвіду та специфіки військової служби.

10. Подолання наслідків пережитого полону та тортур і підтримка у процесі адаптації.

11. Психологічна допомога родинам ветеранів і робота з кризовими сімейними ситуаціями.

12. Діагностичний інструментарій у реабілітації та профілактика вторинної травматизації фахівців.

Перелік тем самостійної роботи студента (70 год.)

1. Основи психологічної та соціальної реабілітації у воєнний період, розуміння травми й процесів відновлення.

2. Бойові дії та їхній вплив на психіку, ПТСР, тривожно-депресивні розлади й вторинні наслідки травматизації.

3. Ранні інтервенції та організація комплексної системи підтримки й допомоги.

4. Супровід осіб із соматичними та психосоматичними розладами після воєнних подій.

5. Допомога людям із тривалими психічними розладами та залежнісними проблемами.

6. Реабілітація дітей, які зазнали травматичного досвіду війни.

7. Психологічна та соціальна підтримка людей, змушених залишити свої домівки.

8. Робота з особами з проявами девіантної та делінквентної поведінки в умовах війни.

9. Відновлення військових із урахуванням специфіки служби та бойових переживань.

10. Допомога постраждалим від полону й тортур, сприяння адаптації після звільнення.

11. Психологічна підтримка родин ветеранів і вирішення кризових ситуацій у сім'ях.

12. Засоби психологічної діагностики у реабілітаційній практиці та запобігання професійному виснаженню фахівців.

СРС спрямована на поглиблення та закріплення знань із психологічної та соціальної реабілітації, отриманих у процесі аудиторного навчання, та формує здатність застосовувати їх у професійній діяльності психолога. Вона допомагає розвивати навички аналізу психічних наслідків бойових дій і травматичних подій, опрацювання літературних та емпіричних матеріалів, формулювання висновків щодо індивідуальних і групових випадків, а також сприяє підготовці до практичної роботи з військовослужбовцями, ветеранами, їхніми родинами та цивільними особами, які зазнали впливу війни.

Консультації: онлайн, за попередньою реєстрацією на сторінці курсу в Системі дистанційного навчання курсу.

Методи навчання: лекції, інтерактивні дискусії, робота в малих групах, моделювання ситуацій, метод кейсів, публічний виступ, робота з психодіагностичними методиками, мозковий штурм.

ОЦІНЮВАННЯ

Поточна навчальна діяльність (ПНД). Оцінювання успішності здобувачів освіти здійснюється відповідно до Інструкції з оцінювання навчальної діяльності здобувачів вищої освіти в ХНМУ (<https://knmu.edu.ua/documents/normatyvni-dokumenty-navchalnogo-proczesu/>). Оцінка за практичне чи підсумкове заняття становить від 2 до 5 балів. Подання завдань за запізненням з неповажних причин тягне за собою зниження оцінки відповідно до відсотка запізнення в часі від часу виконання завдання. Завдання перевіряються до 24 год. Оцінки виставляються у електронний журнал. Незадовільні оцінки відпрацьовуються відповідно до Положення про порядок відпрацювання студентами ХНМУ навчальних занять (https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog_vidprac_zaniat.pdf).

В кінці семестру середня оцінка за семестр конвертується у багатобальну оцінку (70 – 120 балів) відповідно до таблиці 1 Інструкції з оцінювання (див. вище). Середнє арифметичне ПНД становить загальну навчальну діяльність (ЗНД).

Індивідуальні завдання (ІЗ) не передбачені.

Підсумковий контроль. Умовою допуску до іспиту є набрання 70 балів ЗНД. Оцінка за ДЗ становить від 50 до 80 балів.

Оцінка з дисципліни (ОД). $ОД = ЗНД + 3$.

Оскарження результатів підсумкового контролю проводиться у встановленому в ХНМУ порядку (https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog_apel_kontrol.pdf).

ПОЛІТИКИ ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Рекомендації щодо роботи на курсі: брати активну участь у всіх формах роботи на заняттях, присвячувати 1-2 год. щодня виконанню самостійної роботи та підготовці до занять, ставити запитання під час занять, відвідувати консультації, вчасно здавати завдання та виконувати усі форми контролю.

Відвідування занять. Відвідування лекцій є обов'язковим. Формою одягу під час офлайн-занять є білий медичний халат. При запізнення більше ніж на 5 хвилин ви можете бути не допущені до заняття. Пропущені заняття відпрацьовуються відповідно до Положення про порядок відпрацювання студентами ХНМУ навчальних занять (https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog_vidprac_zaniat.pdf).

Академічна доброчесність. ХНМУ стоїть на позиціях нульової толерантності до проявів академічної недоброчесності. Будь-які порушення принципів академічної доброчесності тягнуть за собою відповідальність у встановленому в ХНМУ порядку (https://knmu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/05/polog_ad-1.pdf).

Використання електронних гаджетів та інструментів штучного інтелекту допускається лише з дозволу викладача.

Політика щодо осіб з особливими освітніми потребами. Здобувачі з особливими освітніми потребами мають зв'язатися з викладачем задля розробки індивідуальної освітньої траєкторії.

Час відповіді викладача: 24 години.

Технічні вимоги до роботи на курсі:

- доступ до комп'ютера, ноутбука, планшета чи смартфона
- корпоративний обліковий запис Google з власним фото
- навички роботи з Google Workspace (Google Meet, Docs, Sheets, Slides, Forms) та Moodle

Технічна підтримка: АСУ (ev.shevtsov@knmu.edu.ua), Google (tehotdelknmu@gmail.com), Moodle (al.korol@knmu.edu.ua)

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА

Базова

1. Кузікова С., Зливков В., Лукомська С., Щербак Т., Котух О. Психологічний супровід особистості в умовах війни: навч. посібник. - Київ.-Ніжин: Видавець ПП Лисенко М.М., 2024. 260 с.

2. Кокун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Олійник В.О., Хоружий С.М., Ларіонов С.О., Сириця М.В. Особливості надання психологічної допомоги військовослужбовцям, ветеранам та членам їхніх сімей цивільними психологами : метод. посіб. К. : 7БЦ, 2023. 175 с.

3. Колесніченко О. С., Приходько І. І., Мацегора Я. В. Психологічна реабілітація військовослужбовців після виконання службово-бойових завдань в бойових умовах : монографія. Харків : НА НГУ, 2021. 75 с.

4. Чуніхіна С. Л., Чорна В. О., Дроботун О. С., Кучманич І. М., Чайковська К. А., Опанасенко Л. А. Теорія та практика психологічної допомоги військовим ТрО та членам їхніх сімей : навчальний посібник / за наук. ред. Л. А. Опанасенко. – Миколаїв : Іліон, 2023.

Допоміжна

1. Дії підрозділів ДСНС України в умовах воєнного стану: навчальний посібник / за ред. М. Ковалія. Львів: ЛДУБЖД, 2023. 308 с.

2. Павлик. Н. В. Психологічний супровід військовослужбовців, спрямований на психологічну реабілітацію постстресових психічних розладів : метод. посіб. – Київ, 2020. – 92 с. – Бібліогр.: с. 90-92.

3. Пророк Н. В., Царенко Л. Г., Чекстере О. Ю., Полякова В. І., Столярчук О. А., Купреєва О. І. Психологічна допомога дітям, які пережили спричинені війною травмівні події : методичні рекомендації / за ред. Н. В. Пророк. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2024. 137 с.

4. Психологія діяльності в особливих умовах : навч.посіб. / за заг.ред. проф. М.А. Кришталя. Черкаси: видавець Третяков О.М., 2021. 120 с.

6. Чернова В. К. Особливості психосоціальної підтримки при горюванні в умовах війни на основі протоколів mhGAP *Перспективи та інновації науки (Серія «Педагогіка», Серія «Психологія», Серія «Медицина»)*. № 7(53) 2025 С. 1666-1676.

8. Чернова В.К. Психологічні ресурси для подолання наслідків війни. Всеукраїнська науково-практична конференція «Виклики та перспективи розвитку психологічних знань в умовах воєнного стану» 10 квітня 2025 р. Україна, Київ, 2025. С. 344-346.

9. Чернова В. К. Психологічні наслідки війни та шляхи реабілітації мирного населення. Матеріали 2 Міжнародної науково-практичної конференції «Research in Science, Technology and Economics» (5-7 березня 2025) Люксембург, Люксембург. С. 349-353.

Зав. кафедри української мови,
психології та педагогіки

Людмила ФОМІНА